NOTE DE ETIMOLOGIE ISTROROMÂNĂ. PE MARGINEA *DICŢIONARULUI DIALECTULUI ISTROROMÂN* DE P. NEIESCU (II)

Ana-Maria RADU-POP
Universitatea de Vest din Timişoara
ana.pop@e-uvt.ro

Notes on Istro-Romanian Etymology. About the Istro-Romanian Dialect Dictionary by P. Neiescu

Published by the Romanian Academy Publishing House, the two volumes of the *Dicţionarul dialectului istroromân* [The Dictionary of the Istro-Romanian Dialect] by Petru Neiescu (I, 2014; II, 2015), a fundamental work of Romanian dialectology, have given us the background to advance etymological solutions for the words which do not have such an explanation. Moreover, our purpose is to complete the list of sources (borrowings) made by the author for several words, and even to suggest some different etymons, by contrast to the linguist's solutions.

Keywords: *Istro-Romanian; Italian language; Venetian dialect; Croatian language; etymology*

Deşi este dialectul românesc sud-dunărean cu cel mai mic număr de vorbitori (sau poate tocmai din această cauză), istroromâna a suscitat de-a lungul timpului interesul a numeroşi cercetători români şi străini, astfel încât avem pentru acest idiom numeroase texte, lucrări cu caracter lexicografic, studii de mai mare sau mai mică întindere care au abordat probleme dintre cele mai diverse. Cu toate acestea, istroromâna nu are (sau nu a avut până acum), aşa cum este cazul aromânei şi al meglenoromânei, un dicţionar al său, care să pună laolaltă lexicul consemnat, sub diferite forme, de cei care s-au ocupat de istroromâni şi de idiomul vorbit de aceştia. Din dicţionarul anunţat de Petru Neiescu încă din 1976 (Neiescu 1976: *passim*) au apărut (doar) două volume: primul în 2014, literele A-C, al doilea în 2015, literele Č-K. Deosebit de important atât pentru dialectologia românească, cât şi pentru istoria limbii române, dicţionarul întocmit de lingvistul clujean este foarte bine realizat din punctul de vedere al formelor consemnate (autorul epuizează toate sursele de material existente privitor la acest idiom) şi al sensurilor, însă mai puţin elaborat în ceea ce priveşte partea de etimologie. O parte dintre soluţiile etimologice propuse în aceste două volume au fost corectate/completate de către Vasile Frăţilă (Frăţilă 2014) şi de noi (Radu-Pop 2016). Dacă lingvistul timişorean s-a oprit asupra unor cuvinte istroromâne de proveniență diferită (latină, germană, veche slavă, croată, italiană etc.), noi am propus soluţii etimologice doar pentru acele cuvinte (literele A-B) pentru al căror etimon se poate trimite (şi) la o formă din italiana literară şi/sau din dialectul venețian. La fel vom face şi acum, însă ne vom opri asupra cuvintelor cuprinse între literele C şi F.

Nu vom relua discuţia privind problemele pe care le ridică împrumuturile de origine italiană (italiana literară şi/sau dialectul venețian) din istroromână (vezi, în acest sens, Radu-Pop 2016: 385-386), ci vom preciza doar că, în ceea ce priveşte abordarea acestora, Petru Neiescu manifestă o oarecare inconsecvenţă, în sensul în care aspectele teoretice enunţate în prefaţa primului volum nu sunt întotdeauna susţinute de soluţiile etimologice propuse; totodată, sunt destul de numeroase şi cazurile în care termenii au rămas fără etimon sau cele în care trimiterea se face la un etimon puţin probabil. Aceste neajunsuri ale dicţionarului în discuţie sunt cu atât

BDD-A26358 © 2016 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 21:57:01 UTC)

mai surprinzătoare cu cât etimonul este, după cum se va vedea în cele ce urmează, de cele mai multe ori, foarte transparent, neridicând probleme formale sau semantice.

În ipoteza în care aceste prime două volume din *Dicţionarul dialectului istroromân* (DDI) s-ar reedita, propunem următoarele modificări pentru partea de etimologie[1], modificări pe care le vom prezenta după următoarea structură: a) cuvinte rămase fără etimologie în DDI; b) cuvinte pentru care se poate face trimitere şi la un alt etimon (sau la o altă variantă fonetică), pe lângă cel propus de autor; c) cuvinte pentru care trimitem la un etimon diferit de cel menţionat de autor:

a) Cuvinte rămase fără etimologie în DDI:

caldåi̯a (Da[2]) s.f. Cazan pentru fiert rachiu. **Et.:** it. *caldaia*, cr. *kaldaja*.

cánę (Ca) s.f. Chipiu. **Et.:** ven. *cana*, cr. *kana*.

cańol[3] (ALR II 135/3890) s. Parte a ţâţânei fixată pe uşor. **Et.:** ven. *cagnol*, cr. *kanjôl*.

cantír (Fi 1270 *Sd*) s.f. Bârnă de sprijin pentru butoaie. **Et.:** cr. *kantîri*, *kantïr*, ven. *cantièr*.

carboner (Ca) s.m. Cărbunar. **Et.:** ven. *carboner*.

castelåna (Fi 1272 *Z*) s. Saca (pentru vin). **Et.:** ven. *castelana*, cr. *kaštelana*.

coculę́i̯ vb. tr. (Ko *B*), **boculę́i̯** (Da). **1**. A dezmierda, a mângâia (Da). 2. A răsfăţa (Da). **Et.:** ven. *cocolar*, it. *coccolare*, cr. *kokolat*, *kokolati*.

combiné (Fi 677 *N*, Ca, Da), **combinél** (Fi 677 *Sd*) s.m. Jupon, combinezon. **Et.:** ven. *combiné*, cr. *kombinh.*

cordiu̯u (Fi 1106 *J*) Muncitor cu ziua (în acord?) [sic!]. **Et.:** cf. cr. *kordija*, ven. *cordia* „accordo per qualche comune impresa”.

cotoråta (Fi 1428 *Sd*, Da) s.f. Chepeng, uşă pentru aruncarea fânului din pod în grajd. **Et.:** ven. *cotorata*, cr. *kotoràta*.

cuart (Sâ-Fă) s.n. Sfert. **Et.:** ven., it. *quàrto*.

dezarmęi̯ (Pi) vb. IV tr. A dezarma. **Et.:** vezi it. *disarmàre*, ven. *di∫armar*, cr. *dižarmat*.

diåmant (ALR II N 2/573), **di̯amant** (Ko *J*) s.m. Diamant. **Et.:** cr. *dijamant*, it. *diamante*.

dipendí[4] (Da) vb. III intr. A depinde. **Et.:** ven. *dipènder*, it. *dipèndere*, cr. *dipendi* „depinde”.

diråke (ALI 3/232 *S*, Da), **tiråke** (ALI 3/232 *B J*) s.f. pl. Bretele. **Et.:** it. *tiracche*, cr. *tirake*.

doboto (Pu, Ko, Da) adv. Aproape. **Et.:** ven., cr. *deboto*.

dolar (Pi, Da, Sâ-Fă) s.m. Dolar. **Et.:** cr. *dolar*, it. *dòllaro*.

erta (Fi 563, 564 *Șc*) s.f. **1.** Uşor (Fi 563 *Șc*). **2.** Cercevea (Fi 564 *Șc*). **Et.:** ven. *erta*; vezi şi cr. *erta*, *erte*, *erti* „četiri grede vanjskog dijela prozora”.

fabreríi̯e (Ko *S*) s.f. Atelier de fierărie. **Et.:** it. *fabbreria*.

falit (By, Ie) adj. Greşit. **Et.:** v. ir. *falí*; cf. şi it. *fallìto*.

fidél (Ca), f.: **fidelę** (Ca) adj. Credincios. **Et.:** ven. *fidel*; v. şi it. *fedéle*.

finånța (Da) s.f. Garda financiară. **Et.:** cr. *finânca*; vezi şi it. *guardia di finanze* „vameş, miliţie economică”.

[1] Lucrările consultate pentru stabilirea etimologiilor se găsesc la sfârşitul lucrării.

[2] Am păstrat siglele şi abrevierile utilizate în *Dicţionarul dialectului istroromân* pentru indicarea surselor de unde a fost preluat materialul, precum şi structura articolelor din dicţionar. Pentru a nu încărca textul, am renunţat însă la exemple.

[3] Notat de P. Neiescu **canol**.

[4] În dicționar se găsește, în mod eronat, la *de*, nu la *di*.

BDD-A26358 © 2016 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 21:57:01 UTC)

fi̯orét (Da) s.m. Făină de patiserie. **Et.:** cr. *fijoret*, ven. *fioréto*; cf. şi it. *fioretto* „partea cea mai aleasă/cea mai de seamă”.

fokist (Ca) s.m. Fochist. **Et.:** vezi it. *fochìsta, -ìsti*.

forn (Ca), **fornu** (Ko *S*) s.m. Cuptor. **Et.:** ven., it. *fórno*.

forți̯n (By, Ie, Pi) s. **1.** Forceps, cleşte (Ie). **2.** Sfoară subţire (Pi). **Et.:** ven. *(spago) forzìn/forsìn* „sfoară răsucită şi strânsă”; vezi şi cr. *fòrcīn*, *sforcin*, it. *sforzìno*.

fotografii̯e (Ca), **fotografii̯a** (Fo 56 *B*, Da), **fotografia** (Fo *L*) s.f. Fotografie. **Et.:** it. *fotografia*.

frenę́i̯ (Fi 960 *Sc Sd*), **frenéi̯** (Da) vb. IV tr. A împiedica, a frâna (carul/căruţa). **Et.:** it. *frenàre*, cr. *frenati*.

fritåľ'a (Da), **fritaľ'â** (Ma) s.f. Omletă, papară. **Et.:** it. *fritaglia*, cr. *fritalja*.

b) cuvinte pentru care se poate face trimitere şi la un alt etimon sau la o altă variantă fonetică[1]**:**

calún (Pi, ALR II N 5/1466, Pe-Ne *S*, Ko *J*, Da) s.m., **calunę** (Ca) s.f. Tun. **Et.:** cr. *kalun*. Vezi şi ven. *calun*.

camaľ'era (Da), **camaľ'erę** (Pu, Mo), **camaľ'erâ** (Pi), **camai̯ęre** (Ca) s.f. Camerieră, cameristă. **Et.:** cr. *kamariera*, it. ven. *camariera*. Vezi şi ven. *camaliera*, cr. *kamaliera*.

cåmbra (ALR II, Sâ-Fă, Fo 47 *J*), **cåmbrę** (Ca), **cambra** (Sâ-Fă) s.f. Cameră, odaie. **Et.:** cr. *kambra*. Vezi şi ven. *cambra*.

cåmpana (Pe 812 *B*), **compånę** (By, Ie) s.f. **1.** Clopot (By). **2.** Glob de lampă (Pe). **Et.:** it., ven. *campana*. Vezi şi cr. *kampana*.

campańola (Da), **campańolâ** (Ma), **campańolę** (By) s.f. Ţărancă. **Et.:** ven. *campagnola*. Vezi şi cr. *kampanjola*.

cantonér (Ca), **cantunér** (Ko *N*), **cantuńér** (Da), **cantuni̯ere** (Ko *S*) s.m. Cantonier, picher. **Et.:** ven. *cantonier*. Vezi şi cr. *kantonjer*, *kantunier*, it. *cantonière*.

canţoneta (Pi, Ga III, Da), **canţonetę** (Ga-Di) s.f. **1.** Cântec (Pu, Ga-Di). **2.** Doină (Ga-Di). **3.** Canţonetă. **4.** Poezie (Ga III). **Et.:** ven. *canzoneta*, it. *canzonetta*. Vezi şi cr. *kanconeta*.

careta (Pi) s. Trăsură. **Et.:** it. *carretta*. Vezi şi ven. *carèta*, cr. *karȟta*.

cartolinę (Ca) s.f. Carte poştală. **Et.:** cr. *kartolina*. Vezi şi ven., it. *cartolìna*.

catår (Fi 222 *Sd*, Da) s.m. **1.** Scuipat (Fi 222 *Sd*). **2.** Flegmă (Fi 222 *Sd*). **Et.:** cr. *katâr*. Vezi şi ven. *catàro*, it. *catàrro*.

cåva (Fi 58, Da), **cavę** (Mo, Ko *S*, Fi 58 N *S*) s.f. **1.** Mină (Ko, Da). **2.** Carieră de piatră (Fi 58). **Et.:** cr. *kava*. Vezi şi ven., it. *cava*.

cólara (ALR II 126) s. Ciumă. **Et.:** cr. *kolera*. Vezi şi it. (înv.) còlera.

colatura (Fi 963 *Sd*), **colaturę** (Fi 963 *N S*) s.f. Vârtelniţă. **Et.:** cr. *kolatura*. Vezi şi ven. *colatura*.

colp (By, Pi, Ca, Fi 159 *N S*) s.m. şi n. **1.** Lovitură (Pi, Ca, Da). **2.** Apoplexie (By, Ie, Fi *N S*, Da). **3.** Val de mare (Ca). **Et.:** it. *colpo*. Vezi şi ven. *colpo*, cr. *kolp*.

cónčima (Fi 1109 *Sd*, Da), **cónčime** (Fi 1109 *L*) s.f. Îngrăşământ chimic. **Et.:** cr. *končima*. Vezi şi it. *còncime*.

cont (By, Ie, Pi) s. Socoteală. **Et.:** it. *conto*. Vezi şi ven. *conto*, cr. *konto*.

curi̯era (Pe-Ne *J*, Ko *J*, Da), **curi̯erę** (Ko *S*), **curi̯era** (Pe-Ne *J*), **curiera** (Sâ-Fă, Fo 153 *J*) s.f. Autobuz. **Et.:** cr. *korjera*, it. *corriera*. Vezi şi cr. *kurijera*.

[1] Etimonul adăugat de noi se află după trimiterea *Vezi*.

BDD-A26358 © 2016 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 21:57:01 UTC)

coridói̯ (Fi 628 *Șc*) s. Cordior. **Et.:** cr. *koridoj*. Vezi și it. *corridóio*.

creatúr (By, Ie, Pi) s.m. Creator. **Et.:** it. [ven.] *creator*. Vezi și cr. *kreator*, it. *creatóre*.

creda (ALR II N 4/916, Fo 150 *J S Sc*), **credę** (By, Ge), **crede** (Pi). **Et.:** cr. *kreda* (< it. *creta*). Vezi și ven. *creda*.

crima (Ko *J*, Fi 701 *J Sd*, Da), **crimę** (By, Ie, Ge, Pi, Pe-Ne *S*, Ca, Fi 701 *N S*), **crime** (Fi 701 *Z*), **acrima** [?] (Pa) s.f. **1.** Drojdie pentru pâine, drojdie de bere (By, Pe-Ne *S*, Ko *J*, Fi, Da). **2.** Cocă pentru plămădit pâinea, aluățel (By, Pi, Pe-Ne *S,* Ca, Ko *J*). **Et.:** it. *crema*. Vezi și ven. *crema*, cr. *krèma*.

crudél (Pi, By, Ie), f., **crudelę** (Pi) adj. Crud, crunt, barbar. **Et.:** it. *crudele*. Vezi și cr. *krudel*.

cuį̯ón (By, Ie, Pi), **coį̯ún** (Pi) adj. **1.** Nătâng, nătărău, laș, fricos (By). **2.** Blestemat (Pi). **Et.:** cr. *kujon*, it. *coglione*, ven. *cogion*. În ceea ce privește formele din dialectul venețian, vezi, mai degrabă, ven. *cuion*, *coiòn*. Nu este necesară nici trimiterea la it. *coglione*.

cundót (ALR II N4/1235, Ko *Sd*, Fi 641 *J Sd*, Da), **condót** (Fi 641 *S*) s.m. și n. Latrină, closet. **Et.:** cr. *kundot*, *kondot*. Vezi și ven. *condoto*, it. *condótto* (înv. și regional).

cuntentå [**se**] vb. I refl. [Ca] A se mulțumi. **Et.:** it. *contentare*. Vezi și ven. *cuntentarse*, cr. *kuntentati se*.

deștinéį̯ (Pi I) vb. IV tr. **1.** A dedica, a aloca. **2.** A petrece. **Et.:** ven. *destinar*, it. *destinare*. Vezi și cr. *deštinàt*.

deți̯déį̯ (Pu) vb. IV intr. și refl. A (se) decide; **dečidí**[1] (Da). **Et.:** it. *decidere*. Vezi și ven. *decider*, cr. *dečìdat*, *-am*.

diplóma (Sâ-Fă) s.f. Diplomă. **Et.:** cr. *diploma*. Vezi și it. *diplòma*.

disgrățiį̯e (Ca) s.f. Nenorocire. **Et.:** ven. *diʃgrazia*, it. *disgràzia*. Vezi și cr. *dizgracija*.

donke (Pu, Ao, Mi, Pi, Ko), **dunke** (We II, Na I, Pi), **doncvę** (Ge), **donki** (Pu), **duncve** (Na I, Pi), **duncâ** (Ma), **dunca** (Da) adv. **1.** Deci (Ma). **2.** Așadar (Pu). **3.** Prin urmare (Ma). **Et.:** ven. *donca*, *dunca*, *donche*, it. *dunque*. Vezi și cr. *donke*, *dunke*.

dopį̯o (Fi 263 *J*, Da), **dopiį̯o** (Ko) adj., s.m. **I.** adj. Dublu (Ko, Da). **II.** s.m. Sticlă de doi litri (Fi 263 *J*). **Et.:** ven. *dopio*. Vezi și it. *dóppio*, cr. *dopio*.

dreto (ALR II, Ko *J*, Ne-Ro *J*), **drito** (Ba *S*, Po *J*, Ko *Sd*, Da) adv. **1.** Drept (Ne-Ro *J*, Ko *J*, Po *J*, Da). **2.** Fățiș (ALR II N 6/1788). **3.** Direct (Sâ-Fă). **Et.:** ven. *dretto* [sic!], it. *dritto*. Vezi și ven., cr. *drit*, *dret*, *dreto, drito*. (v. și **drit**).

duzina (Ko *J*, Fi 295 *J Sd*, Da), **duzinę** (Ko *S*, Fi 295 *N S*) s.f. Duzină. **Et.:** ven. *doʃina*, *doʒéna*, it. *dozzina*. Vezi și cr. *duzîna*.

eco (Pu, Pi, Sâ-Fă), **ecu** (ALR I *B*), **ęco** (By, Ge), **ecâ** (Na II), **écolo** (Ca) interj. **1.** Iacă (Pi). **2.** Iată (By, Ge, Na II, Ca, Sâ-Fă). **Et.:** ven. *eco*, it. *ecco*. Vezi și cr. *eko*. Pentru *écolo*, vezi, mai degrabă, ven. *ècolo*, it. *èccolo*.

ereditéį̯ (Pu I 32/4) vb. IV tranz. A moșteni. **Et.:** ven. *ereditar*, it. *ereditare*. Vezi și cr. *eredìtati, -ām*.

fåbrica (Ko *J S*, Fo, Fi, Da), **fåbricâ** (Ma), **fåbrikę** (Pi, Ko *S*), **fábrikę** (Ca) s.f. Fabrică. **Et.:** it. *fabbrica*. Vezi și ven. *fàbrica*, cr. *fàbrika*.

fagót (Pi, Ca, Pe-Ne *Sc*) s. **1.** Traistă (Pe-Ne *Sc*). **2.** Sac de merinde (Ca). **Et.:** it. *fagotto*. Vezi și cr. *fagot*, ven. *fagoto*.

[1] În dicționar, apare într-o intrare separată și nu se indică etimonul.

BDD-A26358 © 2016 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 21:57:01 UTC)

falí (By, Ge, Na II, We II, Ga-Di, Pu, Pi, Mo, Ko, Sâ-Fă, Da), **felí** (Ca), **fâli** (Ma) vb. IV intr. **1.** A lipsi (Ge, Na II, We II). **2.** A greși (Ie, Ga-Di). **3.** A falimenta (Pi). **Et.:** cr. *faliti*. Vezi și ven. *falìr*, it. *fallìre*.

famee (Ga-Di, Pi), **fameie** (Ca) s.f. Familie. **Et.:** ven. *fameia*, *fameio* (sic!). Vezi și cr. *fameja*.

fanteri̯e (Ca) s. Infanterie. **Et.:** it. *fanteria*. Vezi și cr. *fanterija*.

farabut (Fi 93 *Șc*) s.m. Hoț. **Et.:** ven. *farabuto*. Vezi și cr. *farabuto*, it. *farabùtto*.

farmačist s. Farmacist. **Et.:** it. *farmacista*. Cf. și cr. *farmačišta*.

fåti (By), **fati** (Ie) s. pl. Lucruri. **Et.:** ven. *fato*, it. *fatto*. Vezi și ven., cr. *fati*, it. *fatti*.

fermé̯i̯ (By, Ie, Pu, Ga-Di, Pi, ALR II, Ko *J*, Da), **ferméi̯** (Da), **fârmẹi̯** (Ko *Sd*), **fermé̯[i̯]** (Ma) vb. IV tr. și refl. **I.** tr. **1. a)** A opri, a înceta; **b)** A opri, a reține; **c)** (Despre sete) A astâmpăra, a potoli, a o opri. **2.** A închide. **3**. A comanda, a face comanda. **4.** A pregăti bucatele. **II.** refl. A se opri, a sta locului. **Et.:** ven. *fermar*, it. *fermare*. Vezi și cr. *fermati*.

feța[1] (Fi 701 *Șc*) s.f. Drojdie. *Fața de vir* (Fi 1284 *M*) = Drojdie de vin. **Et.:** ven. *feza*.

fiγúra (ALI 4/354 *J*), **figurę** (Pi), **figurâ** (Ma), **fegurâ** (Ma în *Sch*) s.f. **1.** Fotografie (Ma *Sch*, Pi, ALI 4/354 *J*). **2.** Icoană, chip (Ma). **Et.:** ven., it. *figura*. Vezi și cr. *figûra*.

fi̯ióc (Pa, Da) s.m. **a)** Panglică (Da); **b)** Panglică de mătase colorată pe care și-o pun fetele în păr (Pa). **Et.:** it. *fiocco*. Vezi și cr. *fijok*, ven. *fioco*.

fi̯ióțo (Pe-Ne *B S*, Fi 543 *Sd*), **fi̯ióț** (Pe-Ne *S*, Da), **fioțo** (Pi, ALR I 2/219 *B*) s.m. Fin. **Et.:** *fijoco*. Vezi și ven. *fiozzo*.

fi̯ióța (Pe-Ne *B*), **fi̯ióțę** (Pe-Ne *S*, Fi 543 *N S*), **fioța** (Pi, ALR I 2/218 *B*) s.f. Fină. **Et.:** cr. *fijoca*, it. *figlioccia*. Trimiterea la forma italiană nu este necesară; vezi, mai degrabă, ven. *fiozza*.

fila (Fi 712 *Sc*, 1064 *Sd*, Da), **filę** s. (Fi 1064 *N S*) s.f. Rând. **Et.:** ven., it. *fila*. Vezi și cr. *fila*.

fi̯orin (By, Ge, Na II, We II, Pi, Ca), **fi̯urin** (Pu, Pi, Da), **florin** (By) s. Fiorin, monedă. **Et.:** ven. *fiorin*, it. *fiorino*. Vezi și cr. *fjorín*, *fijurin*.

finí (By, Ao, Ie, Ge, Pu, Ma, Pi, Mo 57 *S*, ALR II, Pu, Ca, Ko *J Sd*, Pe-Ne *J N S*, Fi, Sâ-Fă, Da) vb. IV tr. și refl. **I.** tr. **1.** A termina, a sfârși, a isprăvi. **2.** A împlini. **II.** refl. A se termina. **Et.:** ven. *fini*, *finir*, it. *finire*. Vezi și cr. *finit*, *finiti*.

finit, f.: **finita** (Fi), **finito** (Pu, Sâ-Fă) adj. Terminat, sfârșit, isprăvit. **Et.:** it. *finito*. Vezi și cr. *finit*.

finta (ALR II, Ko *J*), **fintę** (Ca, Ko *S*), **fenta** (Da, numai în sintagma *fåče fenta*) s.f. Prefăcătorie (Ca). **Et.:** ven., it. *finta* „simulare, prefăcătorie”. Vezi și cr. *finta*, ven. *far finta* „a se preface”.

firma (ALR II N 4/986, Sâ-Fă) s.f. **1.** Semnătură (ALR II). **2.** Firmă. **Et.:** ven., it. *firma*. Vezi și cr. *firma*.

forsi (Ca, Ko *S Sd*), **forși** (Ko *S*, Fi *N*, Ne-Bi *N*, Da), **forse** (Ca) adv. Poate, probabil. **Et.:** ven. *forsi*, it. *forse*. Vezi și cr. *forši*.

fortunål (Da), **fortunál'** (Ca), s.m. Furtună. **Et.:** it. *fortunale*. Vezi și cr. *fortunol*, *fortunâl*, ven. *fortunal*.

forța (Ie, ALR II, Da), **forțę** (By, Ge, Pu, Pi, Mo *S*, Ca, Ko *S*), **forțâ** (Ma) s. **1.** Putere, forță. **2.** Efort. **Et.:** ven., it. *forza*. Vezi și cr. *forca*.

foș (By, Ge, Pi) s.m. Șanț. **Et.:** ven. *fosso*. Vezi și cr. *foš*.

[1] În dicționar, apare într-o intrare separată și forma *feca* – probabil o greșeală de redactare.

BDD-A26358 © 2016 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 21:57:01 UTC)

frâșca (Fi 76, 79, 80 *M Z*), **frâșkę** (Fi 1725 *S*), **frâșkę** (Pu, Fi 1738 *S*) s.f. **1.** Tufiș (Fi 76 *M Z*). **2.** Lăstăriș (Fi 76 *M Z*). **3.** Desiș (Fi 76 *M Z*). **4.** Mărăciniș (Fi 76, 79 *M Z*). **5.** Hățiș, vegetație joasă (Fi 80 *M Z*). **6. a)** Ramură (Fi 1738 *S*); **b)** Ramură mai mare și mai groasă (Fi 1725 *S*). **7.** (la plural articulat) Coroană de pom (Fi 1728 *S*). **8.** Frasin (Pu). **Et.:** ven., it. *frasca*. Vezi și cr. *fraška*, *fraške*.

fregéi̯ (By, Ge), **fregéi̯** (Da) vb. IV tr. 1. A înșela, a păcăli. **Et.:** ven. *fregar*, it. *fregare.* Vezi și cr. *fregat*, *fregati*.

frítola (Fi 1725 *J Sd*), **frítula** (ALR II, Da), **fritulę** (Fi 1725 *N S*) s.f. **1.** Prăjituri de Crăciun (Fi 1725 *J Sd*). **2.** Gogoașă (ALR II N 4/1078). **3.** Minciunea (Da). Ven. *fritola*, *fritula*, it. *frittella* „minciunea". Vezi și cr. *frìtule*, *frìtole*.

fronte (Ko *S*, Da) s.f. Front. **Et.:** it. *fronte*. Vezi și cr. *fronta*.

frontinu (ALI 3/206 *B*), **fruntín** (ALR II N 4/1162, Da) s. **1.** Bor la pălărie (ALI 3/206 *B*). **2.** Cozoroc (ALR II N 4/1162, Da). **Et.:** ven. *frontin*. Vezi și cr. *fruntin*, *frontin*.

frutéi̯ (Ko *N*, Fi 1657, 1658 *S*), **frutéi̯** (Da) vb. IV. Tr. (Despre plante și pomi) A rodi, a fructifica. **Et.:** ven. *frutar*. Vezi și it. *fruttàre*, cr. *frutivat, -tîva* (impf.). Nu poate fi exclusă nici varianta unei derivări pe teren istroromân de la ir. *frut*.

fudra (ALI 3/214 *B J S*, ALR II N, Pe-Ne *S*) s.f. **1.** Căptușeală la haină, furnituri (ALR II N 2/527). **2.** Teacă la sabie (Pe-Ne *S*). **Et.:** ven. *fudra*, *fodra*, it. *fodera*. Vezi și cr. *fudra*.

fuji (By, Ao, Na I, II, Ge, Pe-Ne *S*, Fi 723 *Sd*, Da), **fuĝi** (Ma) s.pl. Un fel de macaroane groase, cu unt și cu caș (Ma). **2.** Paste făinoase nedefinite mai îndeaproape (Fi). **3.** Un fel de paste făinoase făcute în casă (Da). **Et.:** cr. *fuži*. Vezi și ven. *macaroni fuʃi*.

fundåče (Ca), **fundåťa** (Da), **fundåťe** (Fi 1284 *Sd*), **fundațe** (Fi 1284 *S*), **fondåțile** (Fi 1601 *J*) s.f. Drojdia de la fundul cafelei, al vinului (Da), al uleiului (Fi 1601 *J*). **Et.:** ven. *fondacio*. Vezi și cr. *fundać*, ven. *fundaci* (m. pl.).

c) cuvinte pentru care propunem un etimon diferit de cel menționat de autor[1]**:**

cajún (Fi 567 *M Z*) s.m. Un fel de colibă, casă la câmp. **Et.:** cr. *kažot*, ven. *casotto*. Vezi, mai degrabă, cr. *kazun*, *kažun*, ven. *caʃun*.

caróbula (Fi 1638 *Sd*, Da), **caróbulę** (Fi 1638 *S*) s.f. **1.** Roșcov (Fi). 2. Roșcovă (Fi, Da). **Et.:** cr. *karobula*, ven. *caroba*, it. *carruba*. În ceea ce privește formele din italiană la care se poate raporta termenul istroromân, acestea sunt, mai degrabă, ven. *caròbola*, *-ula*, *caròbule* decât ven. *caroba*, it. *carruba*.

coγ (ALR II N 4/1090), **cogo** (Ca, Da) s.m. Bucătar. **Et.:** germ. *Koch*. Vezi, cel puțin pentru formele indicate de Dianich și Cantemir, ven. *cogo*, cr. *kôgo*.

co̯unéi̯ (Pi, Da) vb. IV tranz. **1.** A tachina. **2.** A batjocori (Da). **Et.:** *co¯un* „blestem" + ™¯, it. *coglionare*. Vezi, mai degrabă, ven. *coionar*, cr. *kojonat*.

compáńe (Ca) s.f. Companie de soldați. **Et.:** it. *compagna*, cr. *kampana*. Vezi, mai degrabă, cr. *kampanija* decât *kampana*.

faganél (Fi 872 *J Sd*) s.m. Cânepar (Accanthis cannabina). **Et.:** it. *fanello*. Vezi, mai degrabă, ven. *faganèl*, cr. *faganel*.

ferål (Ca, Ko *J*, Da) s.m. și n. Felinar. **Et.:** ven., it. *fanale*. Probabil este vorba de o greșeală de redactare, iar termenul istroromân trebuie raportat la ven. *feral*, it. *ferale*, cr. *feral*.

fogísta (Pi I, Da) s. Fochist. **Et.:** it. *fochista*. Vezi, mai degrabă, cr. *fogišta*, ven. *foghista*.

[1] Etimonul propus de noi se află după trimiterea *Vezi.*

BDD-A26358 © 2016 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 21:57:01 UTC)

foľ'etâ (Ma), **foľ'etę** (By) s.f. Gazetă. **Et.:** it. *fogletta* [sic!], ven. *fogèta*. Nici italianul *foglietta* și nici ven. *fogèta* nu au sensul „gazetă, ziar”, cf. însă pentru sensul în discuție it. *fogliétto*, ven. *fog(i)eto*.

fundamenât (Ga III, ALR II 223, Pe-Ne *N*), **fundamenet** (Da) s. Fundament. **Et.:** it. *fondamento*. Având în vedere forma fonetică, credem că termenul ir. trebuie raportat mai degrabă la cr. *fundamènat*.

furest (Ga-Di), **furéșt** (Pi, Ko *J S*, Da), f.: **furește** (Fi 1215 *Sd*, Da), **fureștę** (Fi 1215 *S*) adj. Străin. **Et.:** it. *forestiero*. Cuvântul istroromân trebuie pus în legătură cu cr. *furešt*, la rândul lui un împrumut din it. *forésto*, și nicidecum cu it. *forestiero*, care ar explica (mai) greu o formă precum *furest*.

furketa (ALI 7/624 *B S*, Fi 682 *Sd*, Da), **furkętę** (Ca) s.f. Ac de păr. **Et.:** *forketa* + *furca* [sic!]. Cuvântul istroromân poate fi raportat la ven. *forcheta*, it. *forchètta*, cr. *forketa*.

Abrevieri:

adj. = adjectiv
adv. = adverb
B = Bârdo
cf. = confer
cr. = croat(ă)
et. = etimologie
f. = feminin
intr. = intranzitiv
it. = italian(ă)
înv. = învechit
J = Jeiăn
L = Letai
m. = masculin
M = Miheli
N = Noselo
pl. = plural
refl. = reflexiv
s. = substantiv
S = Suşnieviţa
Sc = Sucodru
Sd = sud (în satele de la sud de *Učka Gora*)
Șc = Șcabici
tr. = tranzitiv
tranz. = tranzitiv
vb. = verb
ven. = dialectul veneţian
Z = Zancovți

BDD-A26358 © 2016 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 21:57:01 UTC)

Referințe bibliografice:

FRĂȚILĂ, Vasile 2014: *Note de etimologie istroromână* in idem, *Dialectologie românească (sud- şi nord-dunăreană)*, Cluj-Napoca, Ed. Argonaut, p. 347-359.

NEIESCU, Petru 1976: *Pentru un dicţionar istroromân*, in SCL, XXVII, nr. 5, p. 527-533.

RADU-POP, Ana-Maria 2016: *Observations regarding Istroromanian etymology. About the* ***Istroromanian Dialect Dictionary*** *by P. Neiescu*, in Iulian Boldea (Coord), *Globalization and National Identity. Studies on the Strategies of Intercultural Dialogue*. *Section Language and Discourse*, Tîrgu-Mureş, Arhipelag XXI Press, p. 384-394.

Lucrări consultate pentru stabilirea etimologiilor:

Boerio, Giuseppe, *Dizionario del dialetto veneziano*, Venezia, Reale Tipografia di Giovanni Cecchini edit., 1867 (http://books.google.com/).

***, *Dizionario italiano-romeno (Dicţionar italian-român)*, ediţia a III-a, revăzută şi adăugită, Bucureşti, Editura 100+1 Gramar, 2000.

Kalčić, Slavko, *Roverski ričoslovnik*, Juršići, 2003 (pdf).

***, *Il vocabolario Treccani*, http://www.treccani.it/Portale/homePage.html.

Lukežić, Iva, Zubčić, Sanja, *Grobnički govor XX. Stoljeća (gramatika i rječnik)* (pdf).

Rosamani, Enrico, *Vocabolario giuliano dei dialetti parlati nella regione giuliano-dalmata*, Trieste, Edizioni Lint, 1990.

Šarić, Milan, Brumgnach, Edward, *Istrian – Croatian – Italian – English Dictionary*. *Istarsko – Hrvatski – Talijanski – Engleski Rječnik*. *Istriano – Croato – Italiano – Inglese Dizionario*. *Istrijanski – Hrvacki – Talijanski – Ingleški Besidarnik*
(http://www.brumgnach.us/uploads/ICIE%20Rev3%20final.pdf).

Skok, Petar, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I, *A – Jùzbaša*, Zagreb, Jugoslavenska Akademija Znanosti i Umjetnosti, 1971.

http://arhiv.slobodnadalmacija.hr/20040827/mozaik04.asp.

http://www.istrianet.org/istria/linguistics/dictionaries/istroslavo/labinjonski/f.htm.

Lista lucrărilor din care a fost extras materialul pentru dicţionar[1]**:**

ALI = *Atlante linguistico italiano*, [Roma], vol. I-VII, 1995-2008 (cifra arabă indică numărul volumului; după „/" se dă numărul hărţii).

ALR I = *Atlasul lingvistic român*, Partea I (ALR I), de Sever Pop, vol. I, Cluj, 1938, vol. II, Sibiu-Leipzig, 1942 (cifra arabă indică numărul volumului; după „/" se dă numărul hărţii).

ALR II = ALR II = *Atlasul lingvistic român*, Partea a II-a (ALR II), vol. I, de Emil Petrovici, Sibiu-Leipzig, 1940 (cifrele arabe indică numărul hărţii).

ALR II N = *Atlasul lingvistic român II, serie nouă*, vol. I-VII, Bucureşti, 1956-1972 (cifra arabă indică numărul volumului; după „/" se dă numărul hărţii).

Ao = Ascoli, G. J., *Studi critici*, Gorizia, 1861, *apud* By.

Ba = Matteo Bartoli, Material notat de M. Bartoli în satele istroromâne, publicat de Sextil Puşcariu în *Studii istroromâne*, III, Bucureşti, 1929, p. 97-141.

By = Arthur Byhan, *Istrorumänisches Glossar*, în „Sechster Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (Rumänisches Seminar) zu Leipzig", herausgegeben von dem Leiter des Instituts Prof. Dr. Gustav Weigand, Leipzig, 1899, p. 175-396.

Ca = Cantemir = Traian Cantemir, *Texte istroromâne*, Bucureşti, EA, 1959.

[1] Petru Neiescu, *Dicţionarul dialectului istroromân*, p. X-XIV.

BDD-A26358 © 2016 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 21:57:01 UTC)

Da = Antonio Dianich, *Vocabolario istroromeno-italiano*. *La varietà istroromena di Briani (Bərščina)*, Pisa, 2010.
Fi = Goran Filipi, *Istrorumunjski lingvistički atlas. Atlasul lingvistic istroromân. Atlante linguistico istrorumeno*, Pula, 2002.
Fo = Radu Flora, *Micul atlas lingvistic al graiurilor istroromâne*, București, 2003.
Ga III = Andrei Glavina, *Glosar român-istroromân*, publicat de Sextil Puşcariu în *Studii istroromâne*, III, Bucureşti, 1929, în capitolul *Glavina III*, p. 176-179.
Ga-Di = Andrei Glavina, Const. Diculescu, *Calindaru lu rumeri din Istrie*, Bucureşti, 1905.
Ie = A. Ive, *L'antico dialetto di Veglia*, în „Archivo glottologico italiano", t. IX, (1886), *apud* By.
Ko = August Kovačec, *Istrorumunjsko-hrvatski rječnik (s gramatikom i tekstovima)*, Pula, 1998 (material extras din capitolul *Rječnik*, p. 19-230).
Ma = Ioan Maiorescu, *Itinerar în Istria şi vocabular istriano-român*, ediţia a II-a, publicată de T. Maiorescu, Bucureşti, 1900.
Mo = Leca Morariu, *Lu fraţi noştri*. *Libru lu rumeri din Istrie. Cartea românilor din Istria. Il libro degli rumeni istriani*, Susńeviţa (Valdarsa) – Jeiăn (Seiane), Suceava, Editura revistei „Făt-Frumos", 1928.
Na I = Șt. Nanu, *Der Wortschatz des Istrischen*, Leipzig, 1805, *apud* By.
Na II = Material notat de Ștefan Nanu la Jeiăn, nepublicat în teza sa de doctorat menționată la Na I, *apud* By.
Ne-Ro = Material extras de P. Neiescu din corespondenţa cu Robert Doričić, student din Jeiăn.
Pa = Material nepublicat în ALR II, notat de Ştefan Paşca la Jeiăn.
Pe = Ugo Pellis, Manuscrisul anchetelor efectuate la istroromâni pentru ALI, nepublicat în volumele apărute până în prezent.
Pe-Ne = Material extras din manuscrisul anchetei sau din înregistrările magnetice efectuate la istroromâni de către Emil Petrovici şi Petru Neiescu (urmate, când a fost cazul, de sigla localităţii).
Pi = Iosif Popovici, *Dialectele române din Istria*, Partea a II-a (*Texte şi glosar*), Halle a.d. S., 1909 (materialul cuprins în *Glosar*).
Pi I = Iosif Popovici, *Dialectele române din Istria*, Partea I (*Referinţele sociale şi gramatica*), Halle a.d. S., 1914.
Po = Material nepublicat în ALR I, notat de Sever Pop pentru ALR I la Bârdo și Jeiăn (cu indicarea siglei localității).
Pu = Sextil Puşcariu, *Studii istroromâne*, în colaborare cu Matteo Bartoli, A. Belulovici şi A. Byhan, III, *Bibliografie critică – Listele lui Bartoli – Texte inedite – Note – Glosare*, Bucureşti, 1929.
Sâ-Fă = Richard Sârbu, Vasile Frăţilă, *Dialectul istroromân. Texte şi glosar*, Timişoara, Editura Amarcord, 1998.
We II = Gustav Weigand, *Istrisches I (Fortsetzung)*, în „Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache", Leipzig, vol. I, 1894, *apud* By.

BDD-A26358 © 2016 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 21:57:01 UTC)